

УДК 629.7:37.013

УШАКОВА Юлія Вікторівна –
аспірант Кіровоградської льотної академії
Національного авіаційного університету
e-mail: julia18016@ukr.net

ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЇ ДО ВИВЧЕННЯ ПРОФЕСІЙНО-ОРІЄНТОВАНИХ ДИСЦИПЛІН У ДИСПЕТЧЕРІВ АЕРОНАВІГАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯК СКЛАДОВА БЕЗПЕКИ ПОЛЬОТІВ

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Бурхливий розвиток авіації призвів збільшення якості світових стандартів щодо професійної підготовки авіаційних спеціалістів, в тому числі і диспетчерів аеронавігаційного забезпечення.

Проблема забезпечення безпеки польотів повітряних суден в даний час є однією з найактуальніших проблем цивільної авіації. Безпека польотів – здатність авіаційної транспортної системи виконувати польоти без загрози для життя і здоров'я людей. Удосконалення підготовки курсантів в умовах сучасної освіти зумовлено багатьма факторами, серед яких важливим є мотивація до вивчення професійно-орієнтованих дисциплін. Розвиток мотивації є однією з центральних і використовується для визначення системи чинників, які визначають поведінку, стимулюють та підтримують активність на певному рівні. Мотивацію розглядають не лише як умову ефективного оволодіння знаннями, а і як важливий чинник розвитку особистості фахівця, тому що проблема мотивації до вивчення професійно-орієнтованих дисциплін є однією із складових, що впливають на рівень безпеки польотів.

Виходячи з цього одним із пріоритетних завдань викладачів льотних навчальних закладів є формування мотивації до вивчення професійно-орієнтованих дисциплін. Другим важливим завданням є обґрунтування психолого-педагогічних умов, які б сприяли підвищенню рівня мотивації до вивчення професійно-орієнтованих дисциплін. Забезпечення таких умов, на нашу думку, сприятиме підвищенню ефективності процесу навчання майбутніх диспетчерів аеронавігаційного забезпечення, що в свою чергу впливатиме на рівень безпеки польотів.

Сучасний випускник університету повинен не тільки володіти спеціальними знаннями, уміннями та навичками, а й відчувати потребу в досягненнях і успіху. Необхідно прищеплювати йому інтерес до накопичення знань, безперервної самоосвіти. Оскільки система професійної освіти постійно розвивається, то вона вимагає

відповідності змісту, форм і методів навчання сучасним стандартам підготовки кваліфікованого фахівця. У зв'язку з цими змінами проблема мотивації до вивчення професійно-орієнтованих дисциплін набуває сьогодні особливого значення.

Проблема мотивації до вивчення професійно-орієнтованих дисциплін належить до базових проблем педагогіки навчання. Це пояснюється, з одного боку, тим, що головною педагогічною характеристикою будь-якої діяльності, в тому числі і навчання, є її мотивація. З іншого боку, управління мотивацією до навчання дозволяє управляти і навчальним процесом, що є досить важливим для досягнення його успішності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивчення природи мотивів, їхнього зв'язку із психічними процесами, емоціями, почуттями та індивідуальними особливостями суб'єктів навчання, закономірностей формування мотиваційної сфери особистості висвітлено в наукових роботах Є. П. Ільїна, А. Г. Маслоу, І. А. Джідарьяна. Теоретичні розробки у вітчизняній та зарубіжній педагогічній науці розкриваються в наукових працях, присвячених вивченню природи мотивів В. А. Асєєва, Л. І. Божовича, М. В. Матюхіної, Г. І. Щукіної. Процесу формування пізнавальних мотивів на різних етапах навчання М. І. Алексєєвої, В. Ф. Башарін, Д. Брунера, М. В. Матюхіної, Е. Горндайка, Т. Шаповал. Дослідженню мотиваційного компонента навчальної діяльності студентів та вивченню засобів його формування присвячені роботи Т. І. Левченко, М. Т. Левочки, В. М. Клачка, П. Я. Козика, І. Б. Красноголової. У визначенні сутності поняття «мотивація», «мотивація до навчання», «професійна мотивація», «зовнішня та внутрішня мотивація» значну роль відіграли праці М. Ш. Магомед-Емінова, О. К. Маркової, А. Г. Маслоу, П. М. Яковсона, М. І. Алексєєва, А. К. Маркова, К. Мадсена, К. К. Платонова, І. А. Джідарьяна, В. К. Вілюнаса, Р. Nukpe, Linda S. Lumsden, А. Г. Бутрименко, В. Дембера, Р. Ерла,

А. А. Вербицького, Е. А. Климова,
В. Е. Мильмана, Т. В. Сафонова.

Дослідження підготовки авіаційних спеціалістів представлені в працях: В. А. Колосова, І. Л. Смирнової, С. Н. Трет'якова, Т. В. Лаврухіної, Р. Н. Макарова, С. Н. Неділько, А. П. Бамбуркіна, В. А. Григорєвського, Л. М. Зеленської, Л. М. Конопляник. Формування мотивації у студентів (курсантів) до навчання представлені в дослідженнях: О. М. Керницького, О. Б. Бобкова, В. В. Мелетичева, О. І. Москаленко, Н. М. Лисовець, О. М. Каргиної, Г. В. Коган, Н. М. Касаткіної, Є. В. Пойкалайнена, Н. А. Мамаєвої, Н. О. Арістової, Р. В. Борківської, В. М. Клячко.

Мета статті – дослідити формування мотивації до вивчення професійно-орієнтованих дисциплін у диспетчерів аеронавігаційного забезпечення як складової безпеки польотів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Мотивація є складним і багатоаспектним явищем, що обумовлює різноманітність до підходів її розуміння, структури, методів, функцій. В найширшому значенні, *мотивація* – це те, що спонукає людину до дії, змушує проявляти активність [6].

За визначенням відомого вченого С. Л. Рубінштейна «мотивація – це опосередкована процесом її відображення суб'єктивна детермінація поведінки людини світом. Через свою мотивацію людина вплетена в контекст дійсності» [8, с. 9].

На думку Н. О. Арістової мотивація може розглядатися як «системне утворення зовнішніх та внутрішніх мотивів, ієрархія та взаємодія яких складається під дією певних факторів» [1, с. 18].

І. А. Зимня, досліджуючи проблему мотивації, виділяє два типи мотивації: зовнішню (зовнішньо-мотивована поведінка) та внутрішню (внутрішньо-мотивована поведінка) [3]. На думку вченої навчальна діяльність породжується насамперед внутрішнім мотивом, коли пізнавальна потреба знаходить своє відображення у предметі діяльності. Дуже суттєвими для навчальної діяльності є інтелектуально-пізнавальні мотиви, що усвідомлюються людиною як прагнення до отримання знань, розширення світогляду, систематизація знань. У той же час навчальна діяльність знаходиться під впливом різних зовнішніх мотивів: самоутвердження, престижу, обов'язку, досягнення. Мотив досягнення відіграє важливу роль в задоволеності навчальною діяльністю, оскільки цей мотив підвищує соціальну активність студентів та

змушує їх більше концентруватися на навчанні [4].

Формування стійких позитивних мотивів до вивчення професійно-орієнтованих дисциплін, соціально-значущих і професійно значущих якостей особистості, готовності до професійного зростання, знаходження оптимальних прийомів і способів якісного і творчого виконання професійно-орієнтованих дисциплін відповідно до індивідуально-психологічних особливостей особистості курсанта забезпечують успішність майбутньої професійної діяльності курсанта.

Професійна мотивація виступає в якості внутрішнього рушійного чинника професійного та особистісного прогресу, тому що тільки дуже мотивована людина може досягти успіху в професійному і культурному саморозвитку. Мотивація являє собою сукупність потреб, відносин, інтересів, задоволеності від навчальної діяльності та забезпечує хороше професійне та майбутнє. Що стосується курсантів, їх навчання не може розвиватися і бути якісним, якщо курсанти не мотивовані на постійній основі.

Проте існує ряд суб'єктивних та об'єктивних факторів, що гальмують цей процес через низку протиріч між: стратегічним напрямом розвитку вищої освіти в Україні та реальним станом професійної підготовки майбутніх диспетчерів з аеронавігаційного забезпечення; усвідомленням курсантами ролі вивчення професійно-орієнтованих дисциплін, як важливого складника професійної надійності майбутніх диспетчерів з аеронавігаційного забезпечення, і недостатньою психолого-педагогічною підготовкою у вищому льотному навчальному закладі; необхідністю цілеспрямованого формування мотивації до вивчення професійно-орієнтованих дисциплін майбутніх диспетчерів з аеронавігаційного забезпечення під час професійної підготовки і відсутністю теоретичного та експериментального обґрунтування педагогічних умов цього процесу.

Важливою частиною навчального процесу – це створення педагогічних умов для формування мотивації до вивчення професійно-орієнтованих дисциплін майбутніх диспетчерів з аеронавігаційного забезпечення.

У теорії педагогіки є багато визначень поняття «педагогічні умови».

В. Ледньов педагогічні умови розглядає як сукупність об'єктивних можливостей і обставин, що супроводжують навчальний

процес, які певним чином структуровані та спрямовані на досягнення визначеної педагогічної мети [5, с. 56];

О. Пехота розглядає педагогічні умови як «категорію, що визначається як система певних форм, методів, матеріальних умов, реальних ситуацій, що об'єктивно склалися чи суб'єктивно створені, необхідних для досягнення конкретної педагогічної мети» [7, с. 87].

Л. В. Загребельна вказує, що педагогічні умови це «обставини, від яких залежить і на основі яких відбувається цілісний продуктивний педагогічний процес професійної підготовки фахівців, що опосередковується активністю особистості» [2, с. 178].

Отже, під педагогічними умовами ми розуміємо сукупність об'єктивних можливостей, змісту, форм, методів, педагогічних прийомів і матеріально-просторового середовища вищого навчального закладу, що спрямовані на розв'язання поставлених педагогічних завдань.

Педагогічні умови, реалізація яких позитивно впливає на підвищення ефективності навчально-виховного процесу це створення інформаційного середовища, забезпечення професійної спрямованості дисциплін, розробка та використання модульних програм курсів, забезпечення взаємозв'язку між фаховими та загальними дисциплінами, взаємозв'язок викладача та студента. (Н. Тверезовська [9, с. 91])

На закінчення підкреслимо, що мотивація курсантів є важливою складовою навчального процесу.

Висновки та перспективи подальших розвідок напрямку. Під час дослідження було розглянути поняття мотивації, намагалися поглянути на мотивацію з різних точок зору і розглянути безліч думок і поглядів різних фахівців з приводу мотивації. Досліджуючи мотивацію до навчання авіаційних фахівців як окремих випадок мотивації, ми розглянули відмінність потреб курсантів у мотивації залежно від курсів навчання, вивчили часто вживані підходи і методи мотивації.

У ході навчального процесу важливим аспектом впливу на мотивацію курсантів льотних навчальних закладів є процес взаємодії викладацького складу з курсантами, методи підвищення інтересу до навчання курсантів, впливу на їх внутрішню мотивацію.

Особливу увагу слід приділили практикоорієнтованим методам навчання, які, мають найбільшу кореляцію з підвищенням мотивації, і, крім усього іншого, відмінно

дозволяють підготувати курсанта до його майбутньої професійної діяльності. Мотивований курсант надихає викладача.

Аналіз наукової літератури довів важливість мотивації в професійній підготовці курсантів вищих льотних навчальних закладів. Доведено, що навчальна діяльність курсантів стимулюють зовнішні та внутрішні мотиви. Важливим фактором вивчення курсантами професійно – орієнтованих дисциплін є самомотивація.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Арістова Н. О. Формування мотивації вивчення іноземної мови студентів вищих нелінгвістичних навчальних закладів: дис. кандидата пед. наук: 13.00.04 / Арістова Наталія Олександрівна. – Київ, 2008. – 248 с.

2. Загребельна Л. В. Педагогічні умови підготовки майбутніх менеджерів у економічних навчальних закладах // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми: зб. наук. праць / Л.В. Загребельна; редкол.: І.А. Зязюн (голова) [та ін.]. – Київ-Вінниця: Планер, 2005. – Вип. 8. – 547 с.

3. Зимняя И. А. Проективная методика обучения английскому языку / И. А. Зимняя, Т. Е. Сахарова // Иностранные языки в школе. – 1991. – № 3. – С. 9–15.

4. Зимняя И. А. Педагогическая психология / Зимняя И. А. – М.: Логос, 1999. – 384 с.

5. Леднев В. С. Научное образование: развитие способностей к науч. творчеству / В. С. Леднев. – 2-е изд., испр. – М.: МГАУ, 2002. – 119 с.

6. Москаленко О. І. Мотивація курсантів-пілотів до вивчення англійської мови, як складник безпеки польотів. [Монографія]: Кіровоград, 2012. – 248 с.

7. Підготовка майбутнього вчителя до впровадження педагогічних технологій / [авт.-упор. О.М. Пехота]. – К.: В-во А.С.К., 2003. – 240 с.

8. Рубинштейн С. Л. Основы общей психологии / С. Л. Рубинштейн. – СПб: Питер Ком, 1999. – 720 с.

9. Тверезовська Н. Т. Сутність та зміст поняття «педагогічні умови» / Н.Т. Тверезовська, Л. М. Філіппова // Нова пед. думка. – 2009. – № 3. – С. 90–92.

REFERENCES

1. Aristova, N. O. (2008). *Formuvannya motyvatsiyi vyvchennya inozemnoyi movy studentiv vyshchyykh nelinhvistychnykh navchal'nykh zakladiv*. [Formation of motivation of learning foreign language of students of higher educational institutions nangula]. Kyiv.

2. Zahrebel'na, L. V. (2005). *Pedahohichni umovy pidhotovky maybutnikh menedzheriv u ekonomichnykh navchal'nykh zakladakh*. [Pedagogical conditions of training of future managers in the economic schools]. Kyiv.

3. Zymnyaya, Y. A. (1991). *Proektyvnaya metoda obucheniya anhlyyskomu yazyku*. [Projective methods of teaching English language]. Moscow.

4. Zymnyaya, Y. A. (1999). *Pedahohycheskaya psykholohyya*. [Educational psychology]. Moscow.

5. Lednev, V.S. (2002). *Nauchnoe obrazovanye: razvuyte sposobnostey k nauch. Tvorchestvu*. [Science education: the development of the ability to scientific creativity]. Moscow.

6. Moskalenko, O. I. (2012). *Motyvatsiya kursantiv-pilotiv do vyvchennya anhlyys'koyi movy, yak skladnyk bezpeky pol'otiv. [Monohrafiya]*. [Motivation for pilot-students learning the English language, as a component of safety]. [Monograph]. Kirovograd.

7. *Pidhotovka maybutn'oho vchytelya do vprovadzhennya pedahohichnykh tekhnolohiy*

(2003). [Preparing future teachers to implement educational technologies]. Kyiv.

8. Rubynshteyn, S. L. (1999). *Osnovy obshchey psykholohyyi*. [Fundamentals of General psychology]. Moscow.

9. Tverezovs'ka N. T. (2009). *Sutnist' ta zmist ponyattya «pedahohichni umovy»*. [The nature and content of the notion «pedagogical conditions»]. Kyiv.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

УШАКОВА Юлія Вікторівна – аспірант Кіровоградської льотної академії Національного авіаційного університету.

Наукові інтереси: проблема підготовки майбутніх диспетчерів аеронавігаційного забезпечення.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

USHAKOVA Yulia Viktorovna – postgraduate student of Kirovograd flight Academy of National aviation University.

Circle of research interests: the problem of training of future managers of air navigation security.

УДК 371(410)(043,3)

ХАЙДАРІ Наталія Ігорівна – аспірант Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії
e-mail: nata7lia7@mail.ru

ШКОЛА-ПАНСІОН РАГБІ (RUGBY SCHOOL) – ЗАКЛАД ЕЛІТНОЇ ПРИВАТНОЇ ОСВІТИ У ВЕЛИКОБРИТАНІЇ

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. На сучасному етапі розвитку суспільства актуалізується необхідність вивчення та впровадження зарубіжного досвіду в українську освіту з метою реалізації одного з пріоритетних напрямів державної освітньої політики – інтеграції національної освіти до європейських і світових тенденцій, що передбачає здійснення порівняльних досліджень у галузі освіти.

На думку сучасних дослідників, до закладів з великими освітніми традиціями належать елітні школи Великої Британії, за якими закріпилася назва «public schools» (паблік скулз). До них відносимо сім найстаріших та найбільших елітних шкіл-пансіонів для дітей (переважно хлопчиків) віком 13 – 18 років, а саме: «Вінчестер», «Вестмінстер», «Ітон», «Рагбі», «Харроу», «Чартерхауз», «Шрусбері», які були визначені «Законом про суспільні школи»

(The public schools Act, 1868). Прихильники елітної освіти вважають, що «справжній англійський характер упродовж століть виховувався саме у цих школах-пансіонах і що саме вони зробили Велику Британію могутньою державою» [7, с. 36].

В одному ряду з коледжами Ітон, Вінчестер, Вестмінстер та ін. – приватна школа-пансіон спільного навчання Рагбі (Rugby School), що заклала основи привілейованої, елітної приватної освіти у Великобританії. Це одна з найстаріших приватних шкіл-пансіонів Великобританії і, можливо, найкраща так звана «змішана» школа в країні відповідно до щорічного рейтингу приватних шкіл-пансіонів Великобританії – газет «The Times» і «The Guardian» [6, с. 127]. За результатами A-level в 2015 році (The Daily Telegraph) Рагбі займає 82 місце в рейтингу приватних англійських шкіл [10].

Аналіз останніх досліджень і